

Paha pudokas? Koulutuksellisen syrjäytymisen tarkastelu yhteis- kunnallisessa keskustelussa

---

Katja Komonen

Yliopettaja, YTT

Mikkelin ammattikorkeakoulu

katja.komonen@mamk.fi

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan nuorten koulutuksellista syrjäytymistä koskevaa julkipuhetta samoin kuin koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tuossa puheessa saamia toimija-asemia. Artikkelissa kysytään, onko koulutuksellisen syrjäytymisen ongelma vain yksilön ongelma ja siten kasvatuksen ja ohjauksen kysymys? Koulutuksellista syrjäytymistä koskevasta puheesta voidaan nostaa esille kaksi keskeistä juonetta.

Ensimmäinen liittyy koulutuksen ulkopuolella olemiseen koulutus- ja työvoimapolitiisena, mutta ennen kaikkea moraalisisena ongelmana. Toinen taas liittyy koulutuksellisen syrjäytymisen yksilölähtöisyyteen, jossa sosiaalisesti ongelmaksi nimetty ilmiö palautetaan syntymekanismeiltaan pitkälti yksilötasolle. Vallitsevan diskurssin taustat palautuvat osin tutkimusmetodologisiin kysymyksiin. Etenkin opintojen keskeyttämisestä koskevan tutkimuksen kenttää on hallinnut yhdysvaltalaisesta koulutusso-

siologisesta tutkimuksesta vahvasti vaikuttaneita ottanut makrotason kvantitatiivinen tutkimus. Tällainen tarkastelutapa on osaltaan ohjannut jäsentämään ja kuvaamaan keskeyttämistä keskeyttäjän yksilöllisiin – biologisiin, persoonallisiin tai psykologisiin – ominaisuuksiin kiinnittyvänä ilmiönä. Koulutuksellisen syrjäytymisen ilmiön ymmärtämiseksi ja sen ehkäisemiseksi on kuitenkin olen-

naista tutkia nykyistä vahvemmin yhteisötason ja institutionaalisten tekijöiden vaikutusta koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen.

Avainsanat: *syrjäytyminen (exclusion), opintojen keskeyttäminen (dropping out), moraalinen paniikki (moral panic)*

Johdanto

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen ja pysäyttämiseen kohdennettu suunnittelu ja koordinaatio – nuorisopoliittinen ohjaus – on tällä hetkellä ennennäkemättömässä suosiossa sekä kansallisella että Euroopan Unionin tasolla, ainakin jos katsotaan erilaisia selontekoja, muistioita ja viimeisen vuosikymmenen aikana hyväksytyjä ja toimeenpantuja politiikka- ja kehittämisohjelmia (An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering 2009; Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011; Lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämisohjelma 2012-2015). Kasvaneen kiinnostuksen taustalla korostuvat väestön ikääntymiseen ja nuorten ikäluokkien pienenemiseen liittyvät demografiset muutokset, jotka ovat tehneet myös nuorisopoliitikasta aiempaa vahvemmin koulutus- ja työvoimapolitiikkaa.

Nuorten syrjäytymisestä puhutaan nykyisin monessa eri yhteydessä ja myös monin eri tavoin. Poliittisessa ohjauksessa, nuorten kasvu- ja kasvatusympäristöissä samoin kuin medioissakin ra-

kennetaan asiantuntija- ja viranomaispuheessa kuvia syrjäytymisen syistä ja seurauksista samoin kuin syrjäytyneiksi luokiteltujen nuorten asemasta ja toimijuudesta oman elämänsä suhteen. Käytävän keskustelun ongelmana on kuitenkin epämääräisyys – esimerkiksi arviot syrjäytyneiden nuorten lukumäärästä saattavat heitellä kymmenillä tuhansilla. Keskustelua hallitsee ongelma-keskeinen kielenkäyttö, joka objektivoi ja kategorisoi – usein myös stigmatsoi – syrjäytyneeksi määritetyn nuoren (ks. Davis 2007). Nuori rakentuu passiivisena viranomaisten toimenpiteiden kohteena, jolla on erilaisia tarpeita ja joka tulee saada yhteiskunnallisten interventioiden piiriin.

Tässä artikkelissa nuorten syrjäytymistä lähestytään koulutuksellisen syrjäytymisen viitekehyksessä. Kuvaan ja jäsenän koulutuksellista syrjäytymistä koskevaa julkipuhetta eli diskurssia samoin kuin koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tuossa puheessa saamia toimija-asemia tai subjektipositioita; erilaiset puhettavat tuottavat nuorelle tiettyjä ominaisuuksia, oikeuksia ja velvollisuuksia (ks. Peräkylä 1997). Kriittisesti kysyn, onko koulutuksellisen syrjäytymisen ongelma vain yksilön ongelma ja siten kasvatuksen ja ohjauksen kysymys?

Diskurssilla tarkoitan koulutuksellisen syrjäytymisen tulkintarepertuaaria tai ymmärtämisen tapaa, joka tulee näkyväksi aihetta koskevassa puheessa ja teksteissä. Diskurssit eivät ole ainoastaan kommunikoinnin keinoja, vaan esimerkiksi nuorten kanssa työskentelevät viranomaiset käyttävät niitä oman toimintansa ja päätöstensä oikeuttamiseen tai toiminnan kohteeksi asettuvien nuorten kontrollointiin. Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy näyttääkin edellyttävän osapuolilta tulkintoja kasvattamisen ja normalisoinnin tarpeesta. Tämä puolestaan johtaa erilaisten yhteiskunnallisten interventioiden kohdentamiseen nuoren muuttamiseksi ja hänen yhteiskuntakelpoisuutensa palauttamiseksi (ks. Komonen 2007).

Koulutuksellinen syrjäytyminen moraalisena ongelmana

Koulutuksellisella syrjäytymisellä tarkoitetaan tässä artikkelissa peruskoulun keskeytymistä tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä. Tämä voi tapahtua jättämättä hakematta yhteishaussa jatkokoulutukseen, ottamatta saatua opiskelupaikkaa vastaan tai keskeyttämällä jo aloitetun koulutuksen. Vuonna 2010 peruskoulun päättäneistä 9. luokalaisista 9 % eli 5700 nuorta ei jatkanut samana syksynä tutkintotavoitteista opiskelua. Päättötodistus jäi saamatta 152 oppilaalta. Lukuvuonna 2008/2009 8,5 % eli reilut 10 000 opiskelijaa keskeytti ammatillisen koulutuksen (Koulutustilastot 2011). Myrskylän (2012) analyysin mukaan vuonna 2010 maassamme oli 51 300 15-29 -vuotiasta nuorta koulutuksen ja työelämän ulkopuolella, pelkän perusasteen koulutuksen varassa. Tämän joukon ns. kovassa ytimessä on 32 500 nuorta, jotka eivät

ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Heitä kutsutaan julkisessa keskustelussa usein termillä ”ulkopuoliset”.

Koulutuksen ulkopuolelle jäämisen luvut eivät itsessään kerro nuorten myöhemmistä elämänvaiheista ja useissa tutkimuksissa (esim. Komonen 2001) on nostettu esiin nuorten nopeasti muuttuvat asemat koulutusmarkkinoilla samoin kuin esimerkiksi keskeyttäminen positiivisena koulutusvalintana. Koulutukselliseen syrjäytymiseen tulee kuitenkin suhtautua vakavasti ja ehkäistä ja ratkoa sitä erilaisilla toimenpiteillä. Niistä peruskoulun päättävistä nuorista, jotka ovat yhden vuoden koulutuksen ulkopuolella, enää 40 % suorittaa toisen asteen tutkinnon. Niin sanotuista ulkopuolisista ja työttömistä, joilla ei 25-vuotiaana ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai kesken olevia opintoja, näyttää 90 prosenttia jäävän kokonaan vaille jatkokoulutusta (Myrskylä 2011).

Koulutuksen ja tutkintojen merkitystä korostavassa yhteiskunnassa ilman tutkintoa jäävien nuorten työllistymismahdollisuudet kapeutuvat tai he usein päätyvät vähän koulutusta vaativiin matalapalkkaiseihin töihin, joissa ei ole etenemismahdollisuuksia (Christle, Jolivette & Nelson 2007). Myrskylän (2012) mukaan työllisistä pelkän peruskoulun varassa on viitisen prosenttiyksikköä vähemmän henkilöitä kuin ikäluokassa keskimäärin, kun taas työttömissä heitä on kymmenen prosenttiyksikköä enemmän. Tällä on epäilemättä vaikutusta paitsi yhteiskunnan toimivuuteen erityisesti yksilön myöhempään elämänselämään.

Koulutuksellista syrjäytymistä koskevasta puheesta voidaan nostaa esille

---

Kouluttamattomuus

heikentää myös

taloudellista

kilpailukykyä.

---

kaksi keskeistä juonetta. Ensimmäinen liittyy koulutuksen ulkopuolella olemiseen koulutus- ja työvoimapolitiittisena, mutta ennen kaikkea moraalisenä ongelmana. Toinen taas liittyy koulutuksellisen syrjäytymisen yksilölähtöisyyteen, jossa sosiaalisesti ongelmaksi nimetty ilmiö palautetaan syntymekanismiltaan pitkälti yksilötasolle.

Koulutus- ja työvoimapolitiittisesti keskeyttäminen näyttäytyy yhteiskunnan toiminnan tehokkuuden kannalta ongelmallisena, ei-toivottuna, normaalitoiminnan estävänä häiriötekijänä. Kun koulujärjestelmän toimivuutta ja tuloksellisuutta mitataan usein juuri määrääjässä suoritettujen tutkintojen ja keskeyttämisten perusteella, koulutuksen ulkopuolelle jättäytyminen merkitsee koulutuspaikkojen vajaatäyttöineen koulutukseen uhrattujen taloudellisten investointien ja koulutusresurssien tuhlausta.

Kouluttamattomuus heikentää myös taloudellista kilpailukykyä; huoli työvoiman saatavuudesta ja julkisen talouden kestävydestä korostaa syrjäytymisen in-

himillisen ulottuvuuden ohella ilmiön kansantaloudellista ulottuvuutta (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Kouluttamattomuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia on pyritty havainnollistamaan lukuisilla laskemilla mm. syrjäytyneiden suorista ja välillisistä kustannuksista tai kansantulon menetyksestä.

Työvoimapolitiittisen huolenaiheen ohella koulutuksen ulkopuolella olemiseen liittyy myös voimakkaita kulttuurisia ja moraalisia jännitteitä. Esimerkiksi institutionaalisen elämäntavan mallia – jossa normina on siirtymä peruskoulusta jatkokoulutuksen kautta työelämään – vasten koulutuksen ulkopuolella näyttäytyy normeista poikkeavuutena ja rooli-odotuksista suoriutumattomuutena. Se edustaa erilaista koulutusvalintaa, rikkoo normaalielämäkerran mallin ja tulee usein tulkituksi epäonnistuneena siirtymävaiheena.

Koulutukseen osallistumisella on myös läheinen kytkös yhteiskunnalliseen järjestykseen sosiaalistumiseen, tutkintotodistusten hankkimisen ollessa merkki paitsi ammatillisesta pätevydestä myös yhteiskuntakelpoisuudesta. Lievimmillään koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin kohdistetut lausumat korostavat siten heidän vajavuuttaan koulutusmarkkinakansalaisuudessaan ja kyvyttömyyttään pärjätä koulutuksellisesti ja myöhemmässä työmarkkinoilla vallitsevassa kilpailussa. Valtaosan nuorista sijoittuessa sujuvasti perusjälkeiseen koulutukseen ja suorittaessa vähintään toisen asteen tutkinnon, koulutuksen ulkopuolella oleminen on määritetty koulupudokas-keskusteluissa useimmiten koulutukselliseksi epäonnistumiseksi, koulutuksen laiminlyömiseksi tai kouluallergiaksi.

Vahvimmillaan koulutuksen ulkopuolella olemista on julkisessa ja asian-tuntijakeskustelussakin pidetty voimakkaana henkilökohtaisena kannanottona koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnan arvoja vastaan, osoituksena siitä, ettei nuori halua osallistua yhteiskunnan toimintaan. Kun koulutukseen osallistumisen jäsentää arkipäivän ajallista rytmiä ja merkitsee omaan tulevaisuuteen panostamista, koulutuksesta kieltäytyminen vertautuu holtittomaan elämäntyyliin: pitkäjänteisen rationaalisuuden ja omaan itseensä ja yhteiskunnan hyvään panostamisen sijasta antaudutaan hetkellisille houkutuksille. Koulutuksen ulkopuolella oleminen tulkitaan siten elämönhallinnan tai elämänlaadun puuttumiseksi tai ainakin näiden riskitekijäksi (Martin, Tobin & Sugai 200; McMillan & Marks 2003).

Nuoren itsensä kannalta syrjäytyminen ei tästä näkökulmasta ole ainoastaan koulutuksen ja mahdollisesti myös työn ulkopuolelle joutumista, vaan myös syrjäytymistä kansalaisuudesta, rajautumista osaksi koulutuksellista alaluokkaa, jota yhdistää marginalisoituminen yhteiskunnan keskeisistä instituutioista, kuten koulutus- ja työmarkkinoista, niillä toimivista ihmisistä samoin kuin yhteiskunnan keskeisistä arvoista ja normeista. Näiden ominaisuuksiensa perusteella alaluokkaan on katsottu sisältyvän monenlaisia moraalisia uhkakuvia, mitä jo koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin liitetyt englanninkieliset käsitteet *dangerous classes*, *drop out*, *suspension*, *educationally at risk*, *academically marginal youth* kuvaavat (esim. Page 1998).

Toinen syrjäytymiseen liittyvä juonne liittyy koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten yksilöllisen vastuun korostamiseen tilanteessa. Koulutusjärjestelmä on

perinteisesti legitimoinut itsensä yksilökilpailun ja vapaiden valintojen avulla. Yhteiskunnallisia asemia ei enää peritä, vaan periaatteessa koulutusjärjestelmä antaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet. Samalla koulutusjärjestelmä on myös legitimoinut myöhemmän elämänhistorian onnen tai onnettomuuden yksilön ansioista tai puutteista johtuvaksi asian-tilaksi. Kouluttautumisesta on yksilöllisen projektin ohella tullut yksilöllinen riski. Koulutuksellisen syrjäytymisen ilmiö konstruoituu pääasiassa yksilöiden ongelmaksi: nuoret ovat koulutuksen ulkopuolella pääasiassa omaan itseensä liittyvien vajavaisuuksien takia, jotka estävät heitä etenemästä normaali-elämänkulkumallin mukaisesti.

Suomessa kehitys on laajemminkin kulkenut yksilöllisen vastuun korostamisen suuntaan. On alettu korostaa syrjäytyneiden ja syrjäytymisen riskissä olevien yksilöiden vastuuta tilanteestaan irtautumisessa. Tämä näkyy erityisesti työttömiä aktivoivissa toimenpiteissä (Karjalainen & Lahti 2001, 272-276)

Koulutuksellista syrjäytymistä koskeva tutkimus

Vaikka koulutuksellinen syrjäytyminen on ollut kansainvälisellä tasolla tutkimuskohteena pitkään, Suomessa ilmiö on otettu – ensin opintojen keskeyttämisen näkökulmasta, sittemmin laajemmin – vasta 1980-luvulta lähtien. Vallitsevan, koulutuksellista syrjäytymistä paitsi työvoimapolliittisena myös moraalisenä ongelmana koskevan diskurssin taustat palautuvat osin tutkimusmetodologisiin kysymyksiin. Etenkin opintojen keskeyttämistä koskevan tutkimuksen kenttää on hallinnut yhdysvaltalaisesta koulutussosiologisesta tutkimuksesta vahvasti vaikut-

teita saanut makrotason kvantitatiivinen tutkimus. Näissä tutkimuksissa haettu vastausta lähinnä kysymykseen, miksi nuori keskeyttää koulunkäynnin (esim. Archambault, Morizot & Pagani 2008). Kausaalisten syiden ja syyketjujen etsiminen keskeyttäjien luonnehtimisen ja luokittelamisen pohjaksi on osaltaan ohjannut keskeyttäjien käsitteellistämistä normaalielämänsä poikkeustapauksina.

Keskeyttämistä selittäviä tekijöitä on pyritty, etenkin yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa, etsimään vertailemalla keskeyttäjiä ja koulua jatkavia oppilaita (*stay-ins*) toisiinsa. Löydetyt erot on siten nähty keskeyttämistä ennustavina riskitekijöinä tai jopa keskeyttämisen syinä (Brown & Rodriguez 2009). Tällainen tarkastelutapa on osaltaan ohjannut jäsentämään ja kuvaamaan keskeyttämistä keskeyttäjän yksilöllisiin – biologisiin, persoonallisiin tai psykologisiin – ominaisuuksiin kiinnittyvänä ilmiönä (Boon 2008; Campbell 2004). Keskeyttämisen syitä onkin tyypillisesti kuvattu etnisen taustan, sukupuolen, oppimisvaikeuksien, heikon koulumenestyksen, negatiivisen minäkuvan ja koulutusitsetunnon, alhaisen opiskelumotivaation, sosiaalisen sopeutumattomuuden ja koulutukseen sitoutumisongelmiensa kautta (Boon 2008; Brown & Rodriguez 2009; Griffin 2002; Rumberger 2004; McMillan & Marks 2003; Witherns & Batten 1995).

Rakentamalla koulutuksen ulkopuolella olevan nuorten muotokuvaa suhteessa koulunkäynnin jatkaviin ja selittämällä koulutuksen ulkopuolella olevien erilaisten demografisten ja psykologisten ominaisuuksien avulla on osaltaan yksilöllistetty kouluttamattomuuden syyt ja käsitelty nuoria erillisenä, ikätovereis-

taan henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan poikkeavana ryhmänä.

Yhteisötason (esim. perheen ja kasvuyhteisön) ja institutionaalisten tekijöiden (esim. koulujärjestelmän, koulutuspolitiikan, vallitsevien taloussuhdanteiden) vaikutusta koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen on tutkittu huomattavasti vähemmän (Christle, Jolivet & Nelson 2007). Yhteisötason tekijöistä huomiota on kiinnitetty lähinnä nuoren perhetaustaan. Tutkimuksissa (esim. Garnier, Stein & Jacobs 1997) on havaittu, että nuoren sosiaalinen tausta vaikuttaa yhä hänen koulutusta koskeviin suunnitelmiinsa ja valintoihinsa kaikissa koulutuksen siirtymäkohdissa myös opintojen keskeyttämistilanteessa. Vanhempien alhaisen koulutustason ja sosiaaliluokan, samoin kuin vähäisen tuen lasten koulunkäyntiä kohtaan on katsottu olevan yhteydessä opintojen keskeyttämiseen. Ylempien sosiaaliryhmien nuorten kohdalla on puhuttu heidän paremmasta koulutusitsetunnostaan, joka näkyy suoritusorientoituneisuutena sekä omii kykyihin ja mahdollisuuksiin luottamisena. Alempien sosiaaliryhmien nuorilla voimavarojen on nähty olevan vähäisempiä, jolloin heikko koulumenestys ja muut takaiskut johtavat usein opintojen keskeyttämiseen.

Koulut ovat aktiivisia, dynaamisia toimijoita, jotka voivat joko estää tai edistää syrjäytymistä. Rumberger ja Rodriguez (2002) ovat esimerkiksi todenneet, että koulun prosesseja tarkastelemalla voidaan parhaiten ymmärtää koulutuksellista syrjäytymistä ja kehittää ratkaisumalleja. Toistaiseksi on kuitenkin vähän tietoa esimerkiksi koulu- ja luokkahuoneympäristön ilmapiirin, opettajien ja oppilaiden välisten suhteiden samoin kuin koulun toimintakulttuurin ja tuki-

palveluiden vaikutuksista koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen (Christle, Jolivet & Nelson 2007).

Koulutuksellisen syrjäytymisen ymmärtämiseksi ja ehkäisemiseksi olisi olennaista tarkastella yksilöllisten ja institutionaalisten tekijöiden vuorovaikutusta. Useissa tutkimuksissa (esim. Komonen 2001; ks. myös Lämsä 2009; Ensminger, Lamkin & Jacobson 1996; Boon 2008) todetaan koulutuksen ulkopuolelle ajautumisen olevan usein jo ensimmäisten kouluvuosien kuluessa alkanut pitkä prosessi, jonka kuluessa yksilö menettää ensin kiinnostuksensa ja lopulta kiinnittyneisyytensä koulunkäyntiin. Meillä on kuitenkin vain vähän tietoa siitä, miten yksilölliset, yhteisölliset ja institutionaaliset tekijät kietoutuvat tuossa prosessissa toisiinsa. Miten koulun konteksti ja toimintakulttuuri kohtaavat erilaisista lähtökohdista tulevat oppilaat ja miten ne muovaavat yksilöiden koulutuspolkua? Miten oppilaan koulukokemukset muokkaavat kouluasenteita ja päinvastoin? Ja toisaalta, millaisia vaikutuksia yksilön toiminnalla on kouluun?

Tämänkaltaisen yhteisötason tarkastelu olisi yhä olennaisempaa, sillä tutkimuksissa (esim. Komonen 2001) on osoitettu mielekkään yhteyden rakentamisen työn, koulun ja oman elämänkulun välille olevan yhä useammille oppilaille vaikeaa ja koulun ”tyhjenevän” merkityksistä. Osa oppilaista jäsenytsiten muukalaisiksi koulun kulttuurisesti vieraalla toimintakentällä ja oppii jo varhaisessa vaiheessa uskomaan että koulu on jotain joka ei ole heitä varten. Termin *drop out* korostaessa yksilöllistä epäonnistumista, *push out*-termi nostaa esiin kouluinstituution merkityksen koulutuksellisen syrjäytymisen alullepa-

nijana. Kriittisesti voidaankin kysyä, onko koulutuksellisessa syrjäytymisessä kyse siitä, ettei koulun toimintakulttuuri opettajineen kykene kohtaamaan erilaisista taustoista tulevia oppilaita ja heidän elämäkertojaan.

Koulutuksellista syrjäytymistä koskevan julkisen keskustelun ja tutkimustenkin haasteena on ollut kouluttamattomuuden tulkitseminen koulutyöskentelyyn ja oppimiseen liittyvinä pedagogisina kysymyksinä. Koulutukseen sitoutumisen ja sitoutumattomuuden käsittekin on useimmiten tulkittu ns. akateemisena sitoutumisena, jolloin keskustelun keskiössä ovat olleet oppilaan kouluasuoritus, motivaatio ja sitoutuminen koulutyöskentelyyn (Archambault, Morizot & Pagani 2008). Tällä tavoin koulutuksellisen syrjäytymisen selitysmalli jää kovin kapeaksi, sillä koulutukseen osallistumisessa on kyse myös sosiaalisesta integraatiosta, jossa merkityksellistä on oppilaan kokemus yhteenkuuluvuudesta ja koulutuksen merkityksestä omassa elämänkulussaan.

Lopuksi

Koulutuksellista syrjäytymistä koskevaa keskustelua hallitsee toisaalta kouluttamattomat nuoret yhteiskunnalliseksi uhaksi nostava moraalinen diskurssi, toisaalta sosiaalista integraatiota korostava diskurssi, jossa syrjäytyminen näyttäytyy epäonnistuneena liittymisenä koulutus- ja työmarkkinoihin. Molempia luonnehtii ongelmakeskeisyys ja yksilön – epäonnistuneen tai epäonnistuneen nuoren – asettaminen keskustelun keskiöön. Diskurssit eivät synny tyhjiössä. Yhteiskunnallinen nuoriin kohdentuva huolipuhe on kaikkienensa lisääntynyt ja nuorisopoliittisessa keskustelussa nuoret määrittyvät vahvas-

ti syrjäytymisen kautta (esim. Harrikari 2008). Esimerkiksi vuonna 2008 syrjäytyminen nostettiin Suomen sisäisen turvallisuuden keskeisimmäksi turvallisuusuhaksi (Turvallinen elämä jokaiselle... 2008).

Nuorten hyvinvointi rakentuu pitkälti suhteessa ja suhteissa koulutukseen ja työmarkkinoihin. Tämä ei kuitenkaan ole ainoastaan yksilöllinen, vaan mitä suurimmassa määrin yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen kysymys, mikäli koulutuksellista syrjäytymistä koskeva keskustelu palauttaa ongelmat vain yksilötasolle ollaan hakoteillä. Koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen tai jättäytymiseen vaikuttavat useat sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja institutionaaliset tekijät. Ilmiö on vahvasti sidoksissa myös yksilön elämänhistoriaan ja koulu- ja koulutuskokemuksiin (Campbell 2003). Osaa koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria yhdistää myös osin opittu halu elää ilman koulua, mikä ohjaa tarkastelemaan kouluttamattomuutta myös ylisukupolvisena kysymyksenä.

Vallitsevalla diskurssilla on myös käytännöllisiä merkityksiä. Määrittelyt palvelevat koulujärjestelmän etuja erottelemalla jyvät akanoista, jolloin arvonkieltäjien kohtalona on leimautua epäonistujiksi. Kouluttamattomuuden ja kouluttamattomien moraalinen tuomitseminen on myös legitimoinut rankaisuhenkisen ilmapiirin ja erilaiset pakko-toimet, joilla koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret pyritään integroimaan takaisin yhteiskuntaan. Interventiot, joissa ongelmaa ratkotaan liittämällä koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolella ”ajelehtivät” nuoret mekanistisesti instituutioihin, jättävät kuitenkin huomiotta koulutukseen sitoutumisen yhteisötason vuorovaikutukseen, arvoihin, asen-

teisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin kiinnittyvänä toimintana.

Vuoden 2013 alusta tulevan yhteiskuntatakuun myötä jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle valmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Takuun näkemys syrjäytymisestä rakentuu pitkälti kohtaamattomuuden parantamiseen samoin kuin nuorten ”aktivointiasteen” parantamiseen. Tämän lisäksi tarvitaan muutoksia, joissa nuoren koulutus- ja työvalmiuksien ja -taitojen sekä yleisen toimintakyvyn ohella kohdataan ylisukupolvisen huono-osaisuuteen liittyviä asenteellisia ja kulttuurisia kysymyksiä.

Huoli nuorten syrjäytymisestä on todellinen ja vakava. Jotta syrjäytymiseen pystytään mahdollisimman tehokkaasti puuttumaan, on selvitettävä keitä syrjäytyneet nuoret todella ovat samoin kuin tunnistettava syrjäytymisen riskiryhmiä ennakolta (EVA 2012). Tässä pyrkimyksessä on valitettavasti usein päädytty nuoren kategorisointiin, joka rakentuu institutionaalisen statuksen ohella heidän elämäntilanteensa sekä persoonallisten piirteiden kuvaamiselle. Nuorten tilanteessa on mitä suurimmassa määrin kysymys ”vailla olemisen problematiikasta”, joka asettaa nuoren erityiseen syrjäytymisvaaraan. Nuoren toimijuus kuvataan kielteiseksi yleistävien ja ei-toivotun käyttäytymistä painottavien ääri-ilmaisujen avulla.

Piirrettäessä marginaalin rajoja koulutusyhteiskunnassa, jossa keskeinen nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä ja hyväksymistä koskeva jako kulkee toisen asteen koulutukseen osallistumisen ja osallistumattomuuden välillä, osatto-

muuden ja ulkopuolisuuden teemojen voidaan siten olettaa koskettavan monin tavoin koulutuksen ulkopuolelle jäävää nuorta. Koulutuksellisen syrjäytymisen ilmiön ymmärtämiseksi ja ratkaisemiseksi tarvitaan valtakulttuurin näkökulmasta marginaaliin jääneiden ihmisten kuulemisen tärkeyttä: Miten he paikantavat itsensä ja ”kulttuurisen toiseutensa” suhteessa valtakulttuurin hegemonisiin tapoihin määrittää heidän asemaansa ja identiteettiään (Jokinen, Hutunen & Kulmala 2004, 11). Tällaista tutkimusta on kovin vähän tarjolla. Voidaan kuitenkin olettaa, että koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten puhe voisi moniäänisyydessään haastaa esimerkiksi vastapuheen keinoin edellä esitettyä diskurssia ja piirtää uudella tavalla esiin heihin kohdennettuja identiteettimäärittelyjä.

Lasten ja nuorten hyvinvointipoliittisessa ohjauksessa korostuu keskeisimminkin tällä hetkellä tieto. Tiedosta on tullut politiikan ase, jolta odotetaan ajantasaisuutta, kattavuutta, perusteellisuutta, ennakoitavuutta, luotettavuutta ja herkkyyttä. Tiedolla legitimoidaan vahvasti nuorisopoliittista kulttuuria samoin kuin lapsia ja nuoria koskevaa valtiollista ohjausta (Suurpää 2008). Tästä näkökulmasta olisi suotavaa, että myös koulutuksellista syrjäytymistä koskevassa keskustelussa tutkimukselliset argumentit nostettaisiin asenteellisten väittämien ja moraalisten argumenttien sijasta päätöksenteon ja kehittämisen pohjaksi.

Lähteet

An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering (2009). A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social

Committee and the Committee of the Regions 27.4.2009.

Archambault, I., Janosz, M., Morizot, J. & Pagani, L. (2009). Adolescent behavioral, affective, and cognitive engagement in School: relationship to dropout. *Journal of School Health* 79 (9), 408-415.

Boon, H. (2008). Risk or resilience? What makes a difference. *The Australian Educational Researcher* 35 (1), 81-102.

Brown, T. M. & Rodriguez, L. F. (2009). School and the co-construction of dropout. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 22 (2), 221-242.

Campbell, L. (2003-2004). As strong as the weakest link. *Urban high school dropout*. *High School Journal* 87 (2), 16-25.

Christle, C.A., Jolivet, K. & Nelson, C.M. (2007). School characteristics related to high school dropout rates. *Remedial and Special Education* 28 (6), 325-229.

Davis, J.M. (2007). Analysing participation and social exclusion with children and young people. lessons from practice. *International Journal of Childrens Rights* 15, 21-146.

Ensminger, M.E., Lamkin, R.P & Jacobson, N. (1996). School leaving: A longitudinal perspective including neighbourhood effects. *Child Development* 67, 2400-2416.

Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C. & Paris, A.H. (2004). School engagement. Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research* 74, 59-109.

Garnier, H.E., Stein, J.A. & Jacobs, J.K. (1997). The process of dropping out of high school: A 19-year Perspective. *American Educational Research Journal* 34 (2), 395-419.

Griffin, B.W. (2002). Academic disidentification, race and high school dropouts. *High School Journal* 85 (4), 71-81.

Harrikari, T. (2008). Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 87.

Janosz, M., Archambault, I., Morizot, J. & Pagani, L.S. (2008). School engagement trajectories and their differential predictive relations to

dropout. *Journal of Social Issue* 64 (1), 21-40.

Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. (2004). Johdanto. neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa A. Jokinen, L. Huttunen, & A. Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Gaudeamus, 9-19.

Karjalainen, V. & Lahti, T. (2001). Kokeilusta käytännöksi. Miten edistää pitkäaikaistyöttömien aktiivikäytäntöjen yleistymistä? Helsinki. Stakes, Raportteja 264.

Komonen, K. (2007). Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakeronnassa. A: tutkimuksia ja raportteja. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Komonen, K. (2001). Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47.

Koulustilastot 2011. Tilastokeskus.

Kuronen, I. (2010). Peruskoulusta elämäkoululuun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuksia 26.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015.

Lämsä, A.L. (2009). Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto: Acta Universitatis Ouluensis 102.

Martin, E., Tobin, T.J. & Sugai, G.M. (2002). Current information on dropout prevention: Ideas from practitioners and literature. *Preventing School Failure* 47 (1), 10-18.

McMillan, J.M. & Marks, G.N. (2003). School leavers in Australia: profiles and pathways. Victoria: ACER.

Myrskylä, P. (2012). HUKASSA - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA - analyysi nro 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Helsinki: Edita

Publishing Oy.

Nuorten yhteiskuntatutkimus 2013. TEM raportteja 8/2012. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Page, M. (1998). Collecting slices of college dropout's lives. In M. Erben, M. (ed.), *Biography and Education*. London: Falmer Press, 88-102.

Peräkylä, A. (1997). Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa L. Tainio, (toim.) Keskustelu-analyysin perusteet. Tampere: Vastapaino, 177-203.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011.

Rumberger, R.W. & Rodrigues, G.M. (2002). Chicano dropouts. An update of research and policy issues. In *Chicano School failure and Success*. New York: Routledge Falmer.

Suurpää, L. (2008) (toim.). Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27.

Turvallinen elämä jokaiselle - Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2008. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 16/2008. Helsinki: Sisäasiainministeriö.